

Regeringskansliet
Kulturdepartementet
Ku.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkande (SOU 2019:35) Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället (Ku2019/01318/CSM)

Länsstyrelsen Skånes allmänna synpunkter

Länsstyrelsen Skåne har beretts möjlighet att lämna yttrande över betänkande (SOU 2019:35) Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället. Länsstyrelserna berörs främst genom förordning (2016:1364) om statsbidrag till verksamheter för asylsökande m.fl.

Länsstyrelsen delar i allt väsentligt utredningens förslag till ett förtydligt, rättssäkert och enhetligt demokrativillkor för den statliga bidragsgivningen till civilsamhället.

Nuvarande demokrativillkor, som är av främjande karaktär, är vaga och otydligt formulerade varför det inte tydligt går att förutse vilka ageranden från den sökandes sida som kan innebära att ansökan om bidrag kan avslås. Bristen på tydlighet i dessa avseenden lämnar de bidragsgivande myndigheterna ett alltför stort tolkningsutrymme vid tillämpningen, vilket kan få konsekvenser för rättssäkerheten och även försvårar för de sökande organisationerna. Ett enhetligt demokrativillkor med tydliga exkluderingsgrunder ger däremot den bidragsgivande myndigheten ett tydligare handlingsutrymme i förhållande till de organisationer som agerar i strid med särskilt skyddsvärda grundläggande rättigheter i det svenska samhället.

Länsstyrelsen välkomnar därför förtydligandet då det bidrar till att myndighetsutövningen blir mer förutsebar vid bidragsgivning till civilsamhället. Det underlättar även för sökande organisationer som slipper förhålla sig till att olika villkor gäller för olika statsbidrag eller att myndigheternas tolkningar av villkoren blir oförutsebara.

Länsstyrelsen välkomnar även utredningens förslag att ge MUCF i uppdrag att stödja de bidragsgivande myndigheterna i tillämpningen av demokrativillkoren.

Länsstyrelsen vill dock framhålla att utredningens förslag till demokrativillkor utifrån exkluderingsgrunder också har sina brister och inte är oproblematiska. Länsstyrelsen lämnar därför särskilda synpunkter för övervägande. Synpunkterna följer utredningens kapitelindelning.

Särskilda synpunkter per kapitel

Kapitel 8 Förslag till demokrativillkor

8.1.1 Organisationens ansvar för medlemmars agerande

Ansvar för enskilda medlemmars agerande är inte okomplicerat, definitionen för när någon kan anses företräda sin organisation eller inte kan skapa en svår gränsdragningsproblematik.

Utredningen menar att en organisation bör vara noggrann när den utser sina företrädare, vilket Länsstyrelsen vill understryka är en bra och viktig utgångspunkt. Det finns dock en risk att det uttalade ansvaret kan innebära att exempelvis valberedningar och årsmöten i högre utsträckning föreslår redan väl etablerade kandidater till förtroende- och styrelseuppdrag. Detta kan i förlängningen inverka negativt på möjligheten att utifrån ålder, mångfald och jämställdhet få en breddad representation i organisations- och föreningslivet.

Det är därför angeläget att rekvisitet särskilda skäl (8.1.7 s 368) som återfinns i den föreslagna förordningsändringen särskilt beaktas vid bedömningar om bidragsgivning såväl som vid överväganden om återkrav. Länsstyrelsen anser likt utredningen att det är viktigt att det finns ett utrymme att lämna bidrag till en organisation som tagit avstånd eller vidtagit åtgärder trots att organisationen eller dess företrädare agerat i strid med demokrativillkoret. Länsstyrelsen vill framhäva vikten av att organisationer bedöms utifrån demokrativillkoret vid det faktiskt föreliggande beslutstillfället. Ett tidigare beslut om avslag på grund av att en organisation inte uppfyller demokrativillkoret bör inte vara ett avslag som ligger till last vid nya ansökningstillfället.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget men vill med beaktande av ovanstående beskrivna risk samtidigt betona vikten av att rekvisitet särskilda skäl tydliggörs vid kommunikation av demokrativillkoren till bidragssökande organisationer.

8.1.4 Icke-diskriminering och alla människors lika värde

Utredningens resonemang om att förbudet mot diskriminering i villkoret ska tolkas i vid bemärkelse och inte begränsas till de diskrimineringsgrunder och samhällsområden som framgår av diskrimineringslagen är bra. Det är därför välkommet att utredningen i förslaget till förordning om demokrativillkor har med punkten 2 i 5§ som lyder; diskriminerar eller på annat sätt bryter mot principen om alla människors lika värde.

Utredningen föreslår dock att jämställdhet inte ska anges uttryckligen i förslaget till demokrativillkor utan menar att jämställdhet ingår i den vida tolkningen av diskrimineringsförbudet som utredningen gör.

Länsstyrelsen invänder mot detta resonemang och menar att det är en skillnad mellan jämställdhet och icke-diskriminering. Medan icke-diskriminering är att motverka hinder (ofta ur individperspektiv) innebär jämställdhet en strävan efter att uppfylla det jämställdhetspolitiska målet om att kvinnor och män ska ha samma makt och möjlighet att påverka samhället och sina egna liv. En förening vars styrelse enbart består av män innebär inte en diskriminering, såvida inga formella hinder föreligger, men blir ett jämställdhetsproblem. I synnerhet i relation till dagens situation att fler män än kvinnor är föreningsaktiva samtidigt som vi vet att civilsamhällesengagemang är en viktig demokratifråga. Att främja jämställdhet i demokrativillkoret skulle alltså innebära ett tydligare arbete för jämställdhet och inte bara röja de hinder som diskriminering innebär.

Det kan konstateras att det systematiska jämställdhetsarbete som bedrivits under lång tid har bidragit till att det demokratiska deltagandet idag är jämförelsevis lika mellan könen men att det fortsatt kvarstår skillnader. Jämställdhetsintegrering har också varit statens officiella metod för jämställdhetsarbetet sedan 1994, vilket bland annat innebär att synliggöra kön och jämställdhet i redan befintliga processer och resursfördelning. Statsbidraget till civilsamhällesorganisationerna utgör 14 miljarder och de är en viktig del av statens ekonomistyrning som ska vara jämställdhetsintegrerad.

Länsstyrelsen föreslår att en bestämmelse om jämställdhet läggs till i demokrativillkoret. Alternativt att vägledningen förtydligas för att bättre återspegla främjandet av jämställdhet i bedömningsgrunderna.

8.1.6 Det demokratiska styrelseskicket

Definitionen av det demokratiska styrelseskicket är inte enkel och här finns en risk för godtycke. Merparten av de exempel som lyfts fram i utredningen och i Vägledning för handläggare faller redan under allmänna åtal som olaga intrång, uppvigling med mera. Övriga icke önskvärda ageranden täcks in under punkt 1, 2 och 3. Länsstyrelsen ser en risk att punkt fyra kan uppfattas som motverkande av en levande demokrati om den tolkas för snävt.

Att uppmana till brott mot allmän ordning är svårtolkat. Det finns i utredningen, men inte i vägledningen, också ett resonemang om civil olydnad. Här riskerar det att krocka i tolkningen med mötes- och demonstrationsfriheten. Det får inte tolkas som att kritik av demokratiska institutioner, som syftar till att bevara eller återupprätta demokratiska värden, inte skulle kunna vara förenligt med bidragsberättigande.

Länsstyrelsen vill därför betona vikten av att tillämpningen av demokrativillkoren inte får som konsekvens att civilsamhällets roll som röstbärare och opinionsbildare, för att synliggöra brister i det demokratiska styrelseskicket, motverkas.

Kapitel 9 Regleringen av demokrativillkor

9.2 Demokrativillkor i kommuner och regioner

Länsstyrelsen delar utredningens uppfattning att kommuner och landsting (regioner) bör utgå från likalydande demokrativillkor och inte fördela bidrag som står i strid samhällets grundläggande rättigheter. Kommuners och landstings bidragsgivning utgörs av offentliga medel och det är av största vikt att denna typ av bidragsgivning utgår från samma praxis, oavsett vem som beslutar om bidraget.

Det finns flera skäl till att villkoren bör omfatta all offentlig bidragsgivning till civilsamhället. Länsstyrelsen ser en risk att legitimiteten för uppställda demokrativillkor urholkas om dessa inte fullt ut tillämpas inom alla delar av det offentliga. Ur rättvisesynpunkt är det viktigt att olika bidragsansökningar ska kunna få likartad hantering oavsett om beslutet tas av stat, kommun eller landsting. Dessutom underlättas för den sökande i och med att de då vet vad som förväntas av dem oavsett vilken del av det offentliga som fördelar bidraget.

Länsstyrelsen föreslår regeringen att träffa en överenskommelse med SKL om fortlöpande uppföljning av kommuners och landstings tillämpning av demokrativillkor likalydande med de som gäller för statlig bidragsgivning.

Avslutningsvis

Avslutningsvis vill Länsstyrelsen poängtera att ett enhetligt demokrativillkor utifrån exkluderingsgrunder inte i sig räcker som skrivningar för att främja demokrati, utan endast utgör minimikrav för när statliga bidrag inte får delas ut. Det är ett viktigt värde att kriterier för statliga bidrag fortsätter ha ett tydligt främjande perspektiv för demokrati, jämställdhet och barnets rättigheter.

Sverige har skrivit under internationella konventioner om mänskliga rättigheter och Agenda 2030. Vidare finns beslutade nationella mål inom jämställdhet, demokrati, mänskliga rättigheter med mera. Det är därför viktigt att tydliggöra att statliga bidrag till civilsamhället även framledes bör användas för att främja den demokratiska utvecklingen och dess grundläggande principer för att upprätthålla en levande demokrati.

Detta yttrande har beslutats av länsöverdirektör Ola Melin med senior utredare Mats Kryhl som föredragande. Handläggare från enheten för samhällsetablering och integration, enheten för social hållbarhet (MR-expert och jämställdhetsstrateg) samt rättsenheten har medverkat i beslutet.

Ola Melin

Mats Kryhl

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.
Information om hur vi hanterar dina personuppgifter hittar du på
www.lansstyrelsen.se/dataskydd